

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

Adres redactie: ds. H. Amelink, Waal 5, Langerak (Z.-H.)

Administratie: Drukkerij Steenbergen, Slotlaan 220, Zeist

Vaders en kinderen . . . en God

(2) om de harten der vaders te keren tot de kinderen.

Lukas 1:17

Als vaders en kinderen vierkant tegenover elkaar staan, aan weerszijden van een kloof zonder brug, zegt God — eerst door Maleachi, later door de engel Gabriël — dat Hij het ongelooflijke toch doen zal: Hij zal een brug slaan tussen die beiden, die zelfverzekerde vaders die tegenover een opstandige jeugd op hun strepen gaan staan, en die rebelse zonen, die om het gezag van hun ouders niet meer malen; want wat is dat voor een gezag dat zo machteloos is, dat zich op de feiten te pletter loopt. God brengt die twee weer tot elkaar. Want Hij zal de harten van de vaders en van de zonen weer tot elkaar neigen.

Ja, maar hoe doet God dat? Door ze wat toegevendheid te leren, wat geduld met elkaar, zodat ze elkaar wat gaan ontzien? Doordat Hij de vaders wat soepeler maakt en de zonen wat eerbiediger?

Het begint hiermee — dat staat in vers 16 — dat Hij velen van de kinderen Israëls zal bekeren, omkeren tot de Heere hun God. En dat wordt dan verderop in vers 17 nog eens weer zo gezegd: Hij zal de ongehoorzamen omkeren tot de gezindheid der rechtvaardigen.

Omkeer van vader én zonen. Omkeer tot God. Want ze waren beiden God kwijt, de levende God. Ze waren beiden hun Vader kwijt. De zonen niet alleen. Maar ook de vaders.

Want die vaders gooiden de godsdienst wel niet overboord. Maar de godsdienst waaraan ze zich vastklemden was in veel opzichten dan toch maar een dode godsdienst. God was de greep op hun leven kwijt. God was een begrip geworden. Ze noemden de Heere nog wel, maar hoeveel in hun leven was niet totaal vreemd aan God?

Of ze deden niets anders dan over God praten, preken, vrome woorden zeggen. En die meenden ze ook nog wel. Maar ze hadden de levende God ingeruild voor een godsdienstig systeem. Ze waren bar orthodox en verzetten zich met hand en tand tegen de ondergraving van de oude waarden. Maar hun

Vader kenden ze niet meer. Hun Vader vertrouwden ze niet meer. Ze vertrouwden op een strenge heer in de hemel, die hun inspanning wel belonen zou. Maar ze hoopten niet meer op hun Vader. Op zijn genade. Op zijn onbegrijpelijke liefde.

En dan is het toch geen wonder, dat de zonen God niet meer kennen, God zelf.

Ze hoorden de ouderen wel over God praten. Maar wat was dat voor een God, die zo bitter weinig in het leven van die ouderen betekende? Wat was dat voor een God die het leven van hun vaders en van henzelf wilde maken tot een woestijn en dorheid en troosteloosheid, van inspanning en van zwoegen, van kramp om het God toch maar vooral naar de zin te maken, en van angst omdat je zo maar over de schreef was.

Als God er zo uitzag, als uit het leven van hun ouders bleek, dan was God toch zeker niet meer de moeite waard? Als het er bij Gods volk precies zo uitzag als in de wereld, net zo verrot, omdat Gods kinderen ook niet anders waren dan anderen, als godsdienst net zo star was, net zo steriel als elk ander systeem, waarom zou je je dan nog druk maken om God en om je leven voor Hem?

Als je zelf in het leven van je ouders alleen maar iets merkte van een vaste godsdienstige overtuiging, een geheid godsdienstig systeem, maar niet van Góð, niets van de liefde van God, niets van de warmte van God, niets van het wonder van God, — wat zou God dan nog voor je betekenen? Als God je alleen maar tegenkwam in het afgekeerde hart van je vader, dan merkte je van God toch ook niets anders dan dat Hij een hekel aan je had, dat Hij niet met je overweg kon, dat Hij zijn neus voor je ophaalde?

Is het niet duidelijk, dat op de vaders de zwaarste verantwoordelijkheid rust? Zeker, de zonen hebben hun hart afgewend van de vaders. Maar hoe komt dat? Omdat de vaders

hun hart hebben afgekeerd van de zonen. En omdat achter dat afgekeerde hart van de vaders God zelf schuilgaat.

Is dat ook niet de reden, waarom God in zijn boodschap aan Zacharia alleen dat eerste gedeelte van Maleachi's woord herhaalt: om de harten der vaders te keren tot de kinderen. En dan volgt er niet meer, wat Maleachi liet volgen: en de harten der kinderen tot de vaders. God zegt tegen Zacharia alleen dat eerste: om de harten der vaders te keren tot de kinderen.

Want als God dát doet, als de vaders Hem weer kennen als de levende God, naast wie ze werkelijk niemand en niets anders hebben, in de hemel niet — en dat is misschien nog niet zo moeilijk — maar op de aarde ook niet, als God het zover brengt dat het hart van de vaders zich daarmee ook weer richt op de kinderen, zodat door de woorden en het leven van de vaders het hart van Góð voor de zonen opengaat, — dán is er hoop.

En dat, zegt God, dat ga Ik nu doen. Dat ga Ik doen door de zoon van Zacharias en Elisabeth die straks geboren zal worden. Door Johannes.

Maar terwijl Johannes slechts een voorloper is, terwijl hij de mensen slechts zal dopen met water, zal Hij komen die zal dopen met de Heilige Geest en met vuur.

Jezus Christus zal voor de Heere klaar maken een wel toegerust volk. Hij alleen.

En als vandaag jongeren en ouderen elkaar ooit weer vinden zullen, dan alleen doordat ze samen Jezus Christus vinden. Niet een stelletje godsdienstige waarheden. Geen vrome tradities. Geen dorre systemen, hoe geweldig die ook kunnen boeien. Maar de levende Heer. De levende Heer, die zijn hart voor ons, ouderen en jongeren, heeft opengezet. Die zich niet van ons heeft afgewend, maar het verlorene, ons, verlorenen, gezocht heeft.

Want alleen als we werkelijk door Hem gegrepen zijn, alleen dan gebeurt het ook, dat we ons niet meer tegen elkaar gaan afzetten, vol onbegrip, vol wantrouwen en bitterheid.

Want dan kennen we — zo zegt Paulus het — niemand meer naar het vlees. Niemand:

J. Keuning - Nijmegen

ook onze kinderen niet, zelfs onze ouders niet. Dan keert het hart van de vaders zich tot de kinderen, vreemde kinderen misschien, onbegrijpelijke kinderen, opstandige kinderen, verloren kinderen. Maar naar het verlorene heeft Christus zijn handen uitgestrekt. En naar het verlorene steekt Christus zijn handen uit, ook vandaag. Wie, die door Christus gegrepen is, zou zijn handen dan van het verlorene aftrekken?

Zo is dan wie in Christus is een nieuwe schepping. Zelfs vaders, zelfs starre en in hun eigen kortzichtigheid vastgeroeste vaders, — ze worden nieuw en jong. En dat alles uit God die hen door Christus met zichzelf verzoend heeft. En die nu aan deze jong geworden oudjes de bediening der verzoening gegeven heeft.

Daardoor, door de bediening der verzoening, doet God een krachtig werk. Daardoor gaat het oude voorbij. Daardoor wordt het allemaal nieuw. Daardoor wordt het hart van

de mensen én het gelaat van de aarde vernieuwd.

Daardoor worden zelfs cynische, rebelse jongeren tot schapen van de goede Herder, schapen van zijn kudde. Jonge mensen die zich niets meer op de mouw laten spelden. Die genoeg hebben van alles wat voor het evangelie moet doorgaan maar het niet is. Jonge mensen, die door hebben wat er in de wereld en in de kerk te koop is, en ze hebben er schoon genoeg van.

Maar als ze hun Heiland hebben ontdekt, als ze dan eindelijk de levende God zelf in het gezicht hebben gezien, God die zich om hen bekommert, God die ze tóch hebben wil, dan kan zelfs alles wat ze van de oudere generatie ondervonden hebben, alles wat ze bezeerd heeft en afgeschrikt en op de vlucht gejaagd, toch niet meer verhinderen dat zij, juist zij, en misschien zelfs wel alleréérst zij worden tot een nieuwe schepping: een voor de Heere wel toegerust volk.

KERKELIJK *Leven*

De slag om de jeugd

(1)

EEN SITUATIEKENING

In de Gereformeerde Kerkbode voor Gron., Friesl. en Drente schrijft ds. D. van Dijk over de jeugd der kerk. Onder de titel: 'De jeugd van de gemeente' geeft hij een situatietekening van de jongens en meisjes van de vrijgemaakte kerk in Groningen. Hij vertelt dat slechts 35% van de jongelui lid is van een jeugdvereniging. Ten plattelande is dat anders. Daar komt het bijna niet voor dat iemand geen lid van de jeugdvereniging is. Doch dat moet men ook niet te hoog aanslaan. Het is daar een kwestie van 'kerkelijk fatsoen' voor velen. Wat nu het werk op de jeugdvereniging betreft, ook dat valt niet mee. Ds. Van Dijk vertelt dat in Groningen de zaal uitpuilde toen in een door de Jeugdcentrale belegde samenkomst volksdansen werden vertoond. Maar toen in een andere vergadering een spreker van buiten de stad een politieke rede hield, waren er nog geen twintig jongelui. Op een dorp zou dat misschien wat anders zijn gegaan, „maar” — aldus letterlijk ds. Van Dijk — „maar dat dit dan een bewijs zou zijn van meer waarachtige belangstelling in de zaak, die door de spreker werd behandeld, geloof ik niet”.

Dan doet ds. Van Dijk een poging dit verschijnsel te verklaren.

De jongelui zijn besmet met de geest der wereld.

Vroeger zag men de jeugdverenigingen als verenigingen waar men zich voorbereidde op de taak die wachtte in Kerk, Staat en Maatschappij.

Dat is thans anders.

De jongelui wéten het al en proberen op allerlei terrein de toon aan te geven. In de politiek. In de kerk. Men denke aan het spektakel, dat de jongelui maakten op de synode van Lunteren.

„Welnu, die geest heeft ook onze jonge mensen aangegrepen: op de catechisatie willen zij niet meer leren wat hun opgegeven wordt, maar als gelijkwaardigen met de dominee over alles en nog wat debatteren en redeneren. . . Ze willen over alles meepraten zonder eerst kennis genomen te hebben van

de Schrift, van de belijdenis en van de geschiedenis van de kerk.

Dan is daar, in de tweede plaats, de genotzucht. Dat was vroeger anders. In de zomer eens een dag uit, in de winter een jaarfeest. De voorbereiding en de napret vulden het hele jaar.

Dat is nu anders.

De jongelui hebben veel tijd en veel geld.

Elke dag wordt bijna een feestdag. En dan vertelt ds. Van Dijk:

„Snoepen en (vr)eten bij de cafetaria's op straat. In kroegen omhangen, en welke kroegen dan. Bier drinken, hashiesh en dergelijke rommel roken. Naar vuile bioscoopvoorstellingen kijken; zich sexueel uitleven. Ook met deze geest zijn onze jonge mensen besmet.

Wat ik zo even vertelde, dat op een vergadering van de Jeugdcentrale, waar volksdansen op het programma staan, de zaal stampvol is, terwijl een spreker, die een ernstige, leerrijke rede houdt, tegen een verzameling lege stoelen moet aankijken, is daarvan een bewijs.

Onze jonge mensen willen genieten. Eten, drinken, lol hebben. In een plaats als Groningen zijn er niet weinigen ook van onze jonge mensen, die geregeld die lelijke kroegen bezoeken, waar men in het halfdonker bier zit te hijsen, ook wel verdovende sigaretten zit te roken; des zaterdagsavonds tot laat in de nacht blijft omhangen, met meisjes, ook ongelovige meisjes, contact zoekt; soms niet eens bekwaam is om in de nacht zonder hulp naar huis te kunnen komen.

Neen, zo erg maken gelukkig niet al onze jonge mensen het, maar bij niet weinigen is dat het geval en, in het algemeen, moet toch gezegd, dat de zucht tot vermaak de jonge harten zo heeft aangegrepen, dat de lust tot rustig onderzoek, zoals dat van een goed verenigingslid moet worden verwacht, door die begeerte naar vermaak wordt doodgedrukt.”

Tot zover ds. Van Dijk. We hebben hem breed geciteerd om te voorkomen dat we door in eigen woorden weer te geven wat hij schreef een verkeerde indruk zouden wekken van zijn klacht.

Die klacht moet wel juist zijn.

Niemand hoeft te denken dat hier een

oude man, die wat verzuurd naar onze jeugd kijkt, aan het woord is. Op zichzelf was zo iets niet onmogelijk. Ik denk aan iemand als de destijds zo bekende liberale politicus mr. Sam van Houten. In zijn jonge jaren behoorde hij tot de radicalen onder de liberalen. 'Radicalen' had men destijds, zo omstreeks het einde van de vorige eeuw ook. Doch toen Sam van Houten een oud man, een tachtiger geworden was, behoorde de vroeger zeer vooruitstrevende man tot de meest conservatieven, die maar was zat af te geven op „die jongelui van tegenwoordig”: studeren en hard werken was er niet meer bij; „ze draaiden 't achterste op de motorfiets, denderden maar naar Scheveningen en hingen daar maar wat rond in de kroegen langs de boulevard”.

Zo is het met ds. Van Dijk niet.

Een van de groningse predikanten, prof. dr. C. Trimp heeft onlangs van de groningse vrijgemaakte kerkjeugd een niet minder triest portret opgehangen.

De situatietekening is dus wel juist.

Helaas.

We hadden graag andere dingen, en betere, gehoord. Die vrijgemaakte jongelui in Groningen zijn de kinderen van onze broeders en zusters in die stad, leden van de kerkgemeenschap waartoe wij behoorden totdat ook ds. D. van Dijk en prof. dr. C. Trimp ons daar uitorganiseerden. En de gevaren waarover ds. Van Dijk en dr. Trimp schreven, bedreigen ook onze jeugd. En het een en het ander zijn voor ons aanleiding hierover te schrijven.

WAS HET VROEGER ALLEMAAL BETER?

Nu beginnen we met het een beetje op te nemen voor onze jeugd. Het is niet waar, dat vroeger honderd van de honderd jonge kerkleden lid van een jeugdvereniging waren. Misschien was dat in een of andere uithoek van het land het geval, maar regel was dat niet. Integendeel: het was zowel onder de jongens als onder de meisjes een minderheid, die J.V. of M.V. bezocht. En bij hen, die meededen, was het lang niet altijd liefde voor „de Gereformeerde beginselen”, die ze dreef, maar de jeugdvereniging bood aan vele jongeren een prachtig verzetje. Ze hadden niets. Er was geen radio, geen teevee, zelfs leesboeken waren moeilijk te krijgen, en in vele huizen kwam niet eens elke dag een krant. In de lange winter met z'n korte dagen waren er drie gelegenheden om er eens uit te komen: de catechisatie, de J.V. of M.V. en de zangvereniging. Soms nog een reciteerclub. Dat was alles. En deze kansen om er 's avonds eens uit te breken werden graag aangegrepen. En niemand moet denken dat het toen op de verenigingen alles botertje tot de bodem was. Het was maar een klein deel, dat er de gang in hield. En maar weinigen bereidden zich op het werk voor.

Bovendien: men moet nu niet doen alsof door deze J.V.-mensen de gemeente gebouwd werd. Dat was wel eens zo. Maar ook uit de rijen van de J.V.-ers en van de gangmakers waren er, die later voor de kerk verloren gingen.

Vandaag liggen de dingen anders. Veel meer dan vroeger bezoeken onze jongelui avondcursussen voor het behalen van onmisbare vak- en vestigingsdiploma's. Voor zulken, die op de gewone uren verhinderd zijn de catechisatie te bezoeken, moeten dikwijls avondscholieren-catechisaties worden gehouden en het bezoeken van een J.V. of M.V. schiet er bij in. Daar komen ze niet meer aan toe, ook al zijn ze trouwe catechisanten. Maar onder deze vrij talrijke groep van hard werkende en ijverig studerende jongeren moet men de patates frites verwerkende, L.S.D. rokende kroegloperij over wie ds. Van Dijk het heeft, niet zoeken. Er zijn héél wat jongelui, die geen jeugdvereniging bezoeken, maar die trouw catechiseren en hun plaats in de kerk niet leeg laten.

De catechisatie en de catechismus

Bovendien: ds. Van Dijk klaagt (evenals trouwens prof. Trimp deed) dat de jongelui voor de catechisatie niet meer leren wat hun opgegeven wordt.

Dat kan ik best begrijpen.

Ten eerste: de catechetische methode is volledig uit de tijd. Leerboeken in vragen en antwoorden waren vroeger algemeen. Ze zijn al heel, heel veel jaren verdwenen. Maar de

kerk laat haar kinderen nog steeds 'vragen leren'. Altijd achterop. Honderd jaar geleden liepen alle heren met geklede jas en hoge hoed. Ook dat veranderde. Behalve bij de dominees. Overal heeft het jacquet afgedaan. Maar niet in de preekstoel. En zo bleef in de kerk ook een leerboek in vragen en antwoorden. De goede catechisant pompt de antwoorden op vragen die bij hem echt niet leven in het hoofd en dreunt ze op. Antwoorden in een totaal verouderde taal. Een onmogelijke zinsbouw. Met tal van vreemde verouderde woorden. En tal van tweede naamvallen, die niemand meer begrijpt: „mijns getrouwen zaligmakers”. Dierbaar bloed = kostbaar bloed. „Des duivels”. „Mijns hemelsen Vaders”. Wat is „willig en bereid”? Dan herhaaldelijk: 'stukken': „Hoeveel stukken zijn U nodig te weten?” Hoe worden deze artikelen gedeeld?: „In drie stukken.” De bijwoorden nog met de uitgang '...lijk': „Kunt gij dit alles volkomenlijk houden?” „Ganselijk onbekwaam tot enig goed.” Dan telkens weer in de taal van onze tijd nooit meer gebruikte en door de catechisanten niet begrepen aanvoegende wijzen: „God wil dat aan zijn gerechtigheid genoeg geschied-e.” Wat denken onze jongens en meisjes bij „een bloot schepsel”? Om de haverklap worden tegenwoordige deelwoorden gebruikt, waarvan de zin slechts verstaan wordt door wie latijn kent: „en dat een mens, zelf zondaar zijnde, niet kon voor anderen betalen”. „Het heilig evangelie, dat God zelf eerstelijk in het Paradijs heeft geopenbaard.” In hetzelfde antwoord het woord 'patriarchen' waaraan bijna niemand een touw kan vastknopen. „De ceremoniën der wet”: volkomen duister. De jongelui kennen slechts een ceremoniemeester. Het aardse 'jammerdal' is voor de leerlingen nog duisterder dan voor de leermeesters. Vreemd is „spijze en drank” voor mensen, die alleen van eten en drinken spreken. Evenzo „gezondheid en krankheid” voor jongelui die nooit krank maar wel eens ziek zijn. 'Toevoorzicht' is voor hen ongeveer russisch. Dat schepselen zich behalve 'bewegen' ook nog 'roeren' kunnen is een compleet mysterie voor jongelui, die wel pap roeren, maar zichzelf nooit.

Ik stop er mee.

Maar ik geef het onze jongelui te doen om uit het hoofd te leren vraag 48: „Maar zo de mensheid niet overal is, waar de Godheid is, worden dan de twee naturen in Christus niet van elkander gescheiden?” Dat hier met 'de mensheid' de menselijke natuur van Christus bedoeld wordt is moeilijk te begrijpen voor kinderen van een tijd waarin 'de mensheid' een woord is dat heel het menselijk geslacht aanduidt. Maar nog erger is het antwoord: „Ganselijk niet, want 'dewijl' (!) de Godheid (!) door niets kan worden ingesloten (???) de politie sluit een gevangene in!) en overal tegenwoordig is, zo moet volgen (wat is hier volgen? Betekent het: 'daarna komen'? Of: „zo moet de gevolgtrekking gemaakt worden”?) dat zij wel buiten haar aangenomen (?) mensheid (!) is, en nochtans niettemin ook in haar is en persoonlijk met haar verenigd blijft.”

Dat is russisch.

Let wel: we bedoelen niet de inhoud van de catechismus en hetgeen door zijn taal wordt aangeduid, we hebben het over de volkomen verouderde taal.

We moeten niet klagen dat de jongelui dat niet meer leren, doch ons schamen dat we hen de leer van Gods Woord in deze taal voorschotelen en ze ook nog willen dwingen dit zestiende-eeuwse en half latijnse dominees-nederlands uit het hoofd te leren. Hoeveel van onze ouderlingen kennen de catechismus uit het hoofd? Al zijn het maar de zondagen 26-30 over doop en avondmaal? Als ds. Van Dijk en professor Trimp de proef eens namen NIET onder de Groningen-noordse catechisanten, maar onder de ouderlingen en diakenen? En waarom de catechisanten lasten opgelegd, die men zelf niet met de top van de vingers áánraakt?

3. DE MOEILIKHEID VAN DE TAAL VAN DE FORMULIEREN BEWEZEN

Hoe moeilijk de taal van de formulieren van enigheid en de liturgische formulieren wel is, is door de kerken zelf bewezen. Immers, reeds in 1955, dus vijftien jaar geleden, benoemde de synode van Enschede een aantal deputaten met de opdracht een tekst in hedendaags nederlands te ontwerpen van

de drie formulieren van enigheid. Zeg niet dat deze en volgende synoden en geen werk van gemaakt hebben: de synode benoemde in dit deputaatschap twee professoren van de Theologische Hogeschool, twee predikanten; één doctor in de nederlandse letteren, één doctor in de klassieke. Volgende synoden hebben aan de samenstelling van het deputaatschap gedokterd, het gezelschap ook gezuiverd. En thans, na veertien jaar hebben we nog niets. Zó moeilijk is het blijkbaar de catechismus (aan andere belijdenisgeschriften of formulieren is men nog niet eens begonnen!) in 'hedendaags' nederlands over te brengen. Welnu, als het voor zo deskundig geachte mannen zó moeilijk is de catechiscus van zestiende-eeuws nederlands in de taal van onze tijd over te brengen, hóe onverstaaenbaar moet dan de catechismus wel zijn voor ongeschoolde jongens en meisjes.

En inplaats van deze jongens en meisjes te verwijten dat ze wat er op de catechisatie wordt opgegeven, niet leren, moesten wij, ouderen, de hand eens in eigen boezem steken en ons afvragen: WAT MEBBEN WIJ NU GEDAAN OM HUN EEN CATECHISMUS IN HANDEN TE GEVEN, DIE, ALTHANS TAALKUNDIG HUN GEEN MOEILIKHEDEN BOOD?

Daarbij laat ik een andere, doch op z'n minst even belangrijke zaak rusten: waarom onze kerkjeugd nog altoos de leer van Gods Woord moet voorgeschied krijgen in een leerboek, dat HOE UITNEMEND OOK, die leer des Heren brengt in verband met de strijdpunten die toen hoogst aktueel waren in verband met het destijds conflict met Rome, het conflict met de dopersen, de controverse met de luthersen. We bedoelen niet dat die conflicten en die controverse voor ons geen betekenis meer hebben. Maar wij zitten nog te hannesen over de vraag van het hoe van de hemelvaart des Heren in een tijd waarin binnen de gevestigde kerken de maagdelijke geboorte des Heren, het verzoenend lijden en sterven van de Heiland, zijn lichamelijke opstanding en hemelvaart en wederkomst zelf in aanvechting zijn. Het gevaar is er dat we, trouw de catechismus onderwijzend, de catechisanten inleiden in de stijf van vier eeuwen geleden en aan de vijand waarmee zij ècht in aanraking komen, niet eens toekomen.

PSALMBERIJMING

En wat DOEN ds. Van Dijk en prof. Trimp en wij allemaal nu metterdaad om aan de jongens en meisjes van deze tijd een kerkboek in handen te drukken waarin niet alleen in de belijdenisgeschriften en liturgische formulieren, maar ook in de psalmen en gezangen de oude en ONVERANDERDE schat van het evangelie in een moderne taal wordt bewaard? Onze jeugd groeit op in een tijd van moderne poëzie, van jazz en pop. Hun levensgevoel en hun levensrythme wordt meer dan we vermoeden door deze nieuwe kunst — de wáárde daarvan thans daargelaten — beïnvloed. Hoe voelen deze jongens en meisjes niet de psalmen van David, maar de berijming van 1773 aan? Wij, dominees, camoufleren 'handig' de ware stand van zaken door verreweg de meeste psalmen en psalmverzen niet te laten zingen. Maar wat voelen onze jonge mensen bij de psalmen, die we wèl zingen? Wat dóet het hun wanneer in de kerk wordt opgegeven:

Wanneer G'uw arm verheft
de snode zondaar treft,
wees Gij dan, HEER, mijn toeverlaat!
Doe mij met hem niet sneven,
o neen, behoed mijn leven,
als Gij de man des bloeds verslaat.

Het viel me pas op in een avondmaalsdienst, toen de gemeente van tafel ging met de woorden:

Nu stap ik rustig aan,
'k Betreed een effen baan.

.....
.....

Hoe meer ik er over nadenk hoe meer ik me met ds. Van Dijk en dr. Trimp tegenover deze jongens en meisjes beschaamd en schuldig voel.

TE BERDE

Als ik dit tik, dan moeten de Staten-verkiezingen nog gehouden worden. Als u dit leest, zijn ze achter de rug. Het zijn de eerste verkiezingen, waarbij de opkomstplicht vervallen is. Dat zal wel in het nadeel van de grote partijen werken. Zij die uit overtuiging kiezen voor een kleine partij, die hebben dan ook wel de moeite er voor over om naar de stembus te gaan. In het algemeen is het overigens te hopen dat het aantal thuisblijvers gering zal zijn. Het is niet goed voor de democratie als de politiek de mensen niet meer zo interesseert dat ze niet meer de moeite nemen te gaan stemmen. En allen, die denken „ik bemoel me niet met de politiek” moeten toch maar niet vergeten dat de „politiek” zich wel met ons bemoeit en steeds meer gaat bemoeien.

★ ★ ★

De roep om duidelijkheid die de laatste jaren geklonken heeft, heeft niet het gewenste effect gehad. In feite verkeren alle grote partijen in een vrij grote verwarring, misschien met uitzondering van de V.V.D. Binnen alle partijen zijn wel haast „radicale” stromingen. Degene, die het woord radicaal bedacht heeft in onze politieke constellatie zal er langzamerhand wel spijt van krijgen. Want wat zegt het nog? De „radicalen” binnen de A.R.P. zijn zelf hopeloos verdeeld. Biesheuvel kan werkelijk wel zijn eigen gang gaan. De open brief aan het partijconvent van de A.R.P. in het vorige jaar van de radicalen is nu weer gevolgd door een open brief van mensen, die waarschuwen tegen het inslaan van de radicale koers. Wie zal er nog wijs uit worden? Ik niet in ieder geval. Hetzelfde verhaal is trouwens te houden over de P.v.d.A. en dat de K.V.P. nu zo aantrekkelijk is, zal ook wel niemand willen volhouden. Er zit een zekere moeheid in alle acties en uitingen.

★ ★ ★

Het zou te betreuren zijn als grote partijen, die altijd stabiliserend gewerkt hebben, zich zelf uitschakelen of uiteen zouden vallen. Want hoe men het ook keert of wendt dit land dient geregeerd te worden. Nu de grote partijen bij voorbaat, vanwege de „duidelijkheid” al vast maar zeggen met wie ze in ieder geval niet willen samen werken in een regering, ligt dat gevaar van „onregeerbaarheid” wel om de hoek. Dat is dan meestal de weg naar de anarchie. En wat daaruit te voorschijn komt, weet geen mens. Meestal niets goeds. Wat dit betreft is er een gebrek aan verantwoordelijkheidsgevoel geweest. Te beginnen bij de P.v.d.A.

★ ★ ★

Te verwachten is het wel — maar als u dit leest kunt u tegelijk beoordelen, welke waarde aan mijn verwachtingen toegekend kunnen worden — dat D-66 als winnaar uit de bus zal komen. Bovendien zou me het niet verbazen als het verlies van Koekoek minder groot zou zijn dan men meestal nu aanneemt. Men make niet de fout de invloed van deze man te onderschatten.

Verder is me opgevallen dat de uitslag van de verkiezingen in Dronten, waaraan nogal gewicht werd gehecht, niet de noodzakelijke objectieve aandacht heeft gekregen. Ik heb de cijfers niet meer bij de hand. Maar uit mijn herinnering puttend was het daar zo dat het G.P.V. geen zetel kreeg, maar een Gereformeerde Concentratie wel. Dat zal bij de Statenverkiezingen wel niet van veel invloed zijn, maar dat kan landelijke verkiezingen voor de Tweede Kamer wel beïnvloeden. Als men intussen maar niet gaat knoeien met de kiesdeler. Zulk een Gereformeerde Concentratie heeft zowel de A.R.P. als het G.P.V. wel iets te zeggen.

AMELINK

G. Visee - Kampen

VERKIEZEN EN VERKIEZING

2. Als menselijke handeling

Als wij horen van verkiezen en verkiezing denken we direkt aan God, die verkiest. En hechten aan dit woord een betekenis, die er door theologen aan gegeven is. En nemen dan maar aan, dat zij het goed gedaan hebben. Wat nog de vraag is. Want theologen zijn ook maar mensen en dus feilbaar. Zij hebben niet altijd recht van God gesproken en ook niet van Zijn verkiezende liefde. Zij hebben zich niet altijd gehouden aan het schriftuurlijk gebruik dezer woorden.

Onder hun invloed is er bij vele gelovigen de gedachte ingeburgerd, dat de verkiezing ons voor moeilijke problemen stelt. En dat ze er dus maar niet over moeten spreken. Of in elk geval daarmee moeten wachten tot ze zeker weten tot het waarschijnlijk kleine getal der uitverkorenen te behoren. Velen komen nooit zover en leven in onzekerheid voort. Nog groter getal laat de kwesties maar aan de theologen over en stelt zich daarmee gerust, dat ze in de Here Jezus geloven en de Zaligmaker liefhebben. Wat inderdaad voldoende is in leven en sterven.

Maar waarom zouden we niet rustig over verkiezen en verkiezing spreken als de Schriften het ook doen? Deze woorden komen vrij vaak voor in Mozes en de Profeten. Zowel in het Oude- als in het Nieuwe Testament. Dan zal het de bedoeling van de HERE toch wel niet zijn, dat wij er maar niet over denken of spreken? Spreekt de Bijbel misschien minder „gevaarlijk” dan wij gewend zijn geraakt? Dat zou zo wonderlijk niet zijn. Want dat is meer gebeurd. Van wedergeboorte heeft men gemaakt: inplanting van een levenskiem. Waarvan de Bijbel nergens spreekt. Aan genade heeft men vooral de betekenis gehecht van: inwendige genade, genade in het hart. Wat ik in de Schrift niet kan vinden. Van doop en avondmaal is zo ingewikkeld gesproken, dat geen gewoon christen er wijs uit kan worden. Waarom zou dit ook met verkiezen en verkiezing niet kunnen gebeuren?

Met opzet heb ik als opschrift niet gekozen: Hét verkiezen en dé verkiezing. Bij dé verkiezing denken wij als vanzelf aan een daad Gods, waarmee over ons eeuwig heil absoluut beslist is. Eigenlijk denken we daarbij niet eens aan een handeling van God, maar aan een besluit van God. En dan nog weer aan een besluit van God in de eeuwigheid, d.w.z. vóór de tijd. En dan vergeten we in de gauwigheid maar te vragen of de Schriften zo spreken. Het zou toch kunnen zijn, dat we verleerd zijn schriftuurlijk deze woorden te gebruiken? Of dat we de Schrift maar ten dele naspreken? Wat toch wel niet goed is.

Het komt me voor dat het goed is nog eens de Schrift na te gaan in haar spreken met het oog op bovenstaande woorden. Bij deze bezigheid is het mij opgevallen, dat in het O.T. vaak van verkiezen wordt gesproken als een menselijke daad. Als mensen kiezen of verkiezen, dan wordt daarvoor hetzelfde woord gebruikt als voor het verkiezen door God. Dat is niet met alle woorden het geval. Het woord „scheppen” bijv. wordt alleen van God gebruikt. Nooit voor een daad van mensen. Daarmee wordt toch wel duidelijk gemaakt, dat scheppen alleen voor God mogelijk is. Er is geen overeenkomst van mensen en het scheppen Gods.

Maar het woord kiezen of verkiezen wordt vaak van mensen gezegd. In het dagelijkse leven staat een mens dikwijls voor een keus. Uit verschillende mogelijkheden kiest hij er één. Meestal wordt die daad van kiezen bepaald door het voorwerp dat gekozen wordt. Zo lezen we in Genesis 6 : 2: „De zonen Gods zagen, dat de dochters der mensen schoon waren, en zij namen zich daaruit vrouwen, wie zij maar verkozen”. Hun keus werd bepaald door de knapheid der meisjes. Als één

streek voor Abraham en Lot te klein wordt met hun herders en hun vee, wordt aan Lot de keus gelaten om rechts of links te gaan. En dan lezen we in Gen. 13 : 11: „Dus koos Lot voor zich de gehele streek van de Jordaan”. Hij had namelijk gezien, dat dit gebied rijk aan water was.

We lezen in Ex. 18 : 25: „Onder geheel Israël koos Mozes flinke mannen en stelde hen aan als hoofden”. Om recht te spreken onder het volk. Bij de geschiedenis van Ai „koos Jozua dertigduizend man (wellicht dertig groepen), dappere helden” om een hinderlaag te vormen. Jozua 8 : 3. David „zocht zich vijf gladde stenen uit de beekbedding, die geschikt waren voor de slinger” I Sam. 17 : 40. Terwijl in Jes. 40 : 20 sprake is van een arme man, die voor z'n afgodsbeeld „een stuk hout kiest dat niet verrot”. In deze teksten is de keus bepaald door geschiktheid voor een doel. Er wordt met overleg gekozen.

Soms betekent kiezen vrijwel hetzelfde als willen of begeren. Zoals in II Sam. 15 : 15, waar de dienaren van David tot de koning zeggen: „Zoals mijn heer de koning verkiest, zie hier zijn uw dienaren”. Later in II Sam. 19 : 38 zegt David tot Barzillai: „Alles wat gij van mij verlangt, zal ik voor u doen”. Zo kan de „verkorene” de betekenis krijgen van ons „uitgelezen”. De bruid zegt in Hooglied 5 : 15 van de bruidegom: „zijn gestalte is als de Libanon, uitgelezen als de ceders”.

Uit dit alles blijkt wel, dat het woord verkiezen of kiezen speciaal van God wordt gebruikt. Daarmee is vanzelf niet gezegd, dat Gods verkiezen geen andere betekenis heeft dan dat van mensen. Maar wel is duidelijk, dat het woord voor Israël niet zulk een buitengewone klank had als voor ons. Het was voor hen geen woord om bang van te worden. Ze gebruikten het in het alledaagse leven, het kwam voor in de omgangstaal. Dat is bij ons nù minder het geval dan toen. Hoewel wij ook nog zeggen: „dat zou ik niet verkiezen”. Dat zou ik niet willen.

Ook komt verkiezen voor in de godsdienstige sfeer. Het is niet alleen zo, dat de HERE Zijn volk verkiest, maar dat volk of althans de vromen onder dat volk verkiezen de HERE ook. Ze kiezen voor de HERE en zijn dienst. Het is dus niet zo, dat Gods verkiezing aan de mensen, die Hij verkiest, geen keus laat. Dat wordt over het algemeen nog wel verstaan dunkt mij als er sprake is van het verbond, dat God met zijn volk opricht. Daarbij is immers sprake van gave en opgave, belofte en eis, zegen en vloek. Het verbond kán worden verbroken door bondelingen. Het volk des verbonds kan de God des verbonds de rug toekeren. Maar als de verkiezing onze aandacht krijgt, dan is alles eenzijdigheid wat de klok slaat. Dan blijft er voor verantwoordelijkheid van de mens eigenlijk geen plaats over. We mogen ons wel afvragen of dit bijbels gedacht is.

In elk geval komen er in het O.T. veel teksten voor, waarin gesproken wordt van verkiezen of kiezen door mensen. Vóór de HERE of tegen Hem.

Aan het einde van z'n leven stelt Mozes aan het volk des HEREN voor de zegen en de vloek, het leven en de dood. Daarop laat hij volgen: „kies dan het leven, opdat gij leeft, gij en uw nageslacht, door de HERE uw God lief te hebben, naar zijn stem te luisteren en Hem aan te hangen”. Deut. 30 : 19.

Dat herhaalt zich aan het eind van Jozua's leven. Hij heeft aan het volk Gods machtige daden voorgesteld. Hij heeft hen tot hiertoe geholpen. En zegt dan: „kiest dan heden, wie gij dienen zult... Maar ik en mijn huis, wij zullen de HERE dienen”. En als het volk dan — misschien wel wat overmoedig of lichtvaardig — geroepen heeft: „Neen, maar wij zullen de HERE dienen” dan zegt Jozua: „Gij zijt getuigen tegen uzelf, dat gij u de HERE verkoren hebt, om Hem te dienen”. Jozua 24 : 15 en 22.

Men koos hier dus voor de HERE en tegen de afgoden. Het omgekeerde kon ook voorkomen. In het lied van Debora (Richteren 5 : 8) komt deze zin voor. „Verkoos men nieuwe goden, dan was er strijd bij de poorten”. Soms koos Israël voor de afgoden met hun lusthoven en „groene bomen”. Waarvan Jozua spreekt in 1 : 29: „Want gij zult beschaamd worden over de terebinten, die gij hebt begeerd, en gij zult schaamrood worden over de tuinen, die gij verkoren hebt”. Verkiezen heeft daar dezelfde betekenis als begeren. Als het volk geen lust had om de HERE te dienen koos het voor de afgoderij. Zo kwam het voor, dat het volk, dat de HERE verkoren had, andere heren en goden verkoos.

In Psalm 25 : 12 vraagt David: „Wie is de man, die de HERE vreest” en belooft dan: „Hij (de HERE) onderwijst hem aangaande de weg, die hij moet kiezen”. In Ps. 84 : 11 spreekt een rechtvaardige als z'n overtuiging uit: „Ik wil liever staan aan de drempel van het huis mijns Gods dan verblijven in de tenten der goddeloosheid”. Hier is „liever willen” gelijk aan verkiezen.

In Psalm 119 verzekert de dichter: „Ik verkiest de weg der waarheid” vs 20 en „uw bevelen heb ik verkozen” vs 173.

Bewijzen genoeg, dat verkiezen niet alleen een zaak van de HERE is, maar ook van de verkorenen. Zij kiezen voor de HERE en tegen de afgoden. Voor de vreze des HEREN en tegen goddeloosheid. Voor de tempel des HEREN en tegen de dienst der baäls, d.w.z. heren. Dat wijst er wel op, dat als God verkiest dit de verantwoordelijkheid van de verkorenen niet opheft. We mogen ook wel zeggen: Gods keuze neemt de mogelijkheid van menselijke keuze niet weg. De HERE behandelt naar het bekende woord van Luther de mensen niet als „stokken en blokken”. Maar als verantwoordelijke schepselen, die te kiezen hebben voor of tegen Hem.

Wat het Nieuwe Testament betreft, ook daar wordt wel gesproken van het kiezen of verkiezen door mensen. Voor enige tijd noemde ik in een recensie het boek van dr. H. Venema, *Uitverkiezen en uitverkiezing in het Nieuwe Testament*. Daaraan ontleen ik de volgende gegevens over ons onderwerp.

- Lukas 10 : 42 Want Maria heeft het goede deel uitgekozen, dat van haar niet zal worden weggenomen.
 „ 14 : 7 Hij sprak tot de genodigden een gelijkenis, omdat Hij bemerkte, hoe zij de eerste plaatsen uitkozen.
 Hand. 6 : 5 En dit voorstel vond bijval bij de gehele menigte, en zij kozen Stephanus, een man vol van geloof en heilige Geest.
 „ 15 : 22 Toen besloten de apostelen en de oudsten met de gehele gemeente mannen uit hun midden te kiezen en met Paulus en Barnabas naar Antiochië te zenden...
 „ 15 : 25 hebben wij eenstemmig besloten mannen te kiezen...

De oogst uit het N.T. is hier niet groot. Wie een concordantie naziet merkt direkt dat het O.T. veel vaker van verkiezen spreekt dan het N.T. Des te merkwaardiger, dat onze Belijdenisgeschriften in hun spreken over de verkiezing het Oude Testament vrijwel hebben verwaarloosd. Met alle respect voor de opstellers van deze geschriften mag toch wel gevraagd worden, of zij in dit opzicht te prijzig zijn? En na te volgen? Mogelijk is het daaraan te wijten dat men in sommige — misschien in vele — kringen anders spreekt van verkiezen en verkiezing dan het in Gods Woord, althans in het Oude Testament gebeurt. Reden te meer om dit nog eens te onderzoeken. Want de opstellers van eerbiedwaardige geschriften zijn ons dierbaar. Maar dierbaarder is ons de waarheid. Ik zeg niet, dat zij onwaarheid hebben gesproken. Mogelijk was en is hun spreken alleen maar wat eenzijdig.

D. W. L. Milo - Vierhouten

Eerbied voor onze psalmwijzen - zei ik

Doorgaande discussie?

De predikant, die een aantal „onzingbare psalmwijzen” wilde vervangen door „meer in het gehoor liggende melodieën” is ¹⁾ onverstoorde verder gegaan. Ons artikel ²⁾ heeft hem niets gedaan — althans niets goeds. Wat hem betreft had het ongeschreven kunnen blijven; het is zelfs de vraag of hij het, afgedacht van de kop en de staart, wel gelezen heeft. Onverdroten breidt hij verder aan zijn kous: dat de tekst toch belangrijker is dan de melodieën; dat als de ondergetekende „zijn zin zou krijgen”... „alles bij het oude blijft” (jawel!); dat „een aantal psalmen of totaal ongezongen zal blijven” ofwel „sporadisch (u leze: zelden) ten gehore gebracht worden”; en dan nog op „zo'n manier, die je de lust doet vergaan”. Hij vraagt dan ook met vernieuwde aandrang: is er nu geen musicus, die ons enkele van dergelijke (bedoeld: populaire) melodieën zou kunnen componeren? in de hoop, dat de heren musici zich door de radicale afwijzing van br M. niet laten afschrikken.

Er moet een gouden regel bestaan, welke dr A. Kuyper van een zijner leermeesters doorgaf: dat een schrijver eigenlijk beter niet op critiek kan ingaan. Wat bovenbedoelde predikant betreft had hij dan mijn artikel beter kunnen laten voor wat het was; en wat mij betreft zou ik de doorgaande dwaling beter kunnen laten zwemmen. Vooral wanneer onze meningen moeten botsen. Want aan een ja-nee-ja-nee-discussie heeft ú niets en niemand iets.

Maar zo eenvoudig ligt de zaak ook niet helemaal. Het moge waar zijn dat onze schrijvende predikant (thans anoniem) zijn privé inzichten naar voren bracht en onverdroten blijft brengen. Maar het is niet waar dat iemand, die „eerbied voor de psalmwijzen” vraagt, hiermee zijn eigen eigenwijze mening doordrukt; daarvoor staat teveel materiaal aan literatuur beschikbaar!

Integendeel. Naar ik meen heb ik de nodige argumenten en bronnen genoemd (althans een klein deel ervan) en naar deskundigen verwezen, die op goede gronden respect voor de geneefse psalmmelodieën verzoeken. Wanneer ik morgen een eigengereide exegese van een duistere uitspraak van Paulus zou willen opdringen; of een nieuwe vertaling van een hebreuws woord zou voorstellen; of iets anders doen waarmee ik de theologen voor de voeten zou lopen; dan zou ik dat wel geargumenteed ter tafel moeten brengen op straffe van mijn vingers te branden. Maar wanneer ZEW zich roekeloos aan onze psalmwijzen vergrijpt, zonder een schijn van documentatie, dan mag hij verwachten dat onze zangmeesters het opnemen voor dit stuk cultuurgoed, dat vier eeuwen trotseerde... en ondanks alle aanvallen van theologen nog sterk en schoon en springlevend is.

Aanvallen van theologen? Jawel, zei meener de Uil. Onze geachte opponent heeft al talloze voorgangers gehad die aan de psalmwijzen knoeden: die ze aanpasten aan de kreupele berijming, die halve versjes opgaven, die psalmen op andere wijzen lieten zingen (ze hebben elkaar wel geheime lijstjes toegespeeld van verwisselbare melodieën) en die zo een van de weinige culturele vruchten van de reformatie zoetjes ondergroeven.

Ik heb erop gewezen dat een wagen, die in een zachte berm is geraakt, niet gemakkelijk meer op de rechte weg is te brengen. Anders gezegd: dat een gemeente, die zich eenmaal aan „gemakkelijker psalmwijzen heeft verslinderd” (ik zei: verslinderd) vrijwel niet meer op het reformatorische niveau van Calvin is terug te brengen. En voorts dat, als we ons niet een beetje inspanning getroosten, we vanzelf wel in de versukkeling zullen geraken. Maar onze geachte opponent ziet hierin mijn erkenning: dat ons volk het gaarne zo heeft als ZEW voorstelt...

Laat me het dan anders zeggen. Van een predikant, die over „Psalmen en gezangen” wil schrijven, moogt u toch tenminste vragen: dat hij weet, waarover hij schrijft. Die moet de historie van de kerkzang hebben bestudeerd; die moet de literatuur kennen, de nederlandse, maar vooral ook de franse en zwitserse (Douen en Pidoux); die moet het nodige van dichten en berijmen afweten; die moet een muzikaal ontwikkeld mens zijn; en die moet bereid zijn tot luisteren naar anderen, die ook hun studie maakten van de hymnologie, de zang, de massazang en wat daar verder volgt... alvorens een diagnose en een prognose van onze kerkzang ten beste te geven. Dit alles op gevaar af van een genoegelijke babbelaar te heten, of, indien hij niet zelf argumenteert en de argumenten van zijn critici terzijde wuift, een ongenoegelijke babbelaar.

Tijdstempel

Om nog eenmaal te tonen dat niet D.W.L.M. „zijn zin moet hebben” — maar dat onze psalmwijzen een waardevol stuk schoonheid zijn, springlevende, bruikbare en onverwoestbare schoonheid, wil ik nog enkele lichtjes ontsteken. Eerst dat van het „tijdstempel”, dat onze psalmbundel draagt.

Op enkele oudere uitzonderingen na zijn onze psalmwijzen gecomponeerd tussen 1542 en 1562. En zoals de reformatie haar historische plaats kon krijgen in een eeuw, die door de renaissance was voorbereid, zo ook kregen de psalmwijzen hun kansen in deze zelfde eeuw, waarin de kerkelijke greep op het sociaal-culturele leven verslaptte.

Tot dan toe had de kerkmuziek, opgebloeid uit en gebonden aan de gregoriaanse toonladders, alle niet-kerkelijke muziek bepaald. Die kerktonale toonladders kenden drie majeur- en drie mineur-toonreeksen: een grote verscheidenheid van kleuren dus. Maar sedert de renaissance ontwikkelden zich de twee moderne majeur- en mineur-toonsoorten, die elk de grootste gemene deler van hun groep uitmaakten: een vergroving alzo van het bestaande klankenpalet. Anders gezegd: van de zes-kleuren-druk viel men terug op zwart-wit.

U kunt dat betreuren (ik ook) maar de geschiedenis toont in haar ontwikkeling niet altijd vooruitgang; er zijn ook altijd deformerende invloeden. Dr A. Kuyper schreef in zijn Stone-lezingen, dat onze psalmwijzen de heerschappij van het gregoriaans hadden doorbroken en het tijdperk van majeur en mineur hadden ingeluid. Maar dat was onjuist van dr Kuyper — en dan ook volkomen onjuist.

Als u het precies wilt weten: van de 124 psalmwijzen zijn er 37 in de ionische reeks en

11 in de aeolische reeks genoteerd; waarbij u wat mij betreft het ionisch en aeolisch respectievelijk moogt zien als de grootouders van ons majeur en mineur; maar die u niet-temin nog altijd als kerktoonsoorten zult moeten honoreren. Ook al zouden alle psalmwijzen in ionisch en aeolisch genoteerd staan dan nog kon de stelling van dr Kuyper niet gehandhaafd worden.

Maar zelfs al wilt u die ionische en aeolische psalmmelodieën graag als voorlopers van ons majeur en mineur zien, dan nog trekt het uw aandacht dat in dezelfde bundel 76 melodieën voorkomen, die in de gregoriaanse toonreeksen staan genoteerd; het merendeel dus. ³⁾

Er is dan ook maar een conclusie te trekken. De psalmbundel vertoont het stempel van het midden der zestiende eeuw, de jaren van de reformatie: terwijl enerzijds de beelden van de oude roomse kerk nog terdege herkenbaar is, draagt deze bundel anderzijds het materiaal voor een vrije, buiten-kerkelijke ontwikkeling. Vijftig jaar eerder zou zulk een heterogene bundel niet mogelijk zijn geweest; vijftig jaar later evenmin. Die het ziet geve er acht op. Wie aan deze uitzonderlijk interessante melodieën schat populaire wijsjes wil toevoegen moge zijn vingers deugdelijk branden.

De moderne muziek

Dan zit er nóg iets interessants in onze psalmbundel. Terwijl deze of gene overmoedige predikant er het mes in zou willen zetten, trekt het uw aandacht dat de moderne muziek — al sinds Debussy, Grieg en Ravel — juist die waardevolle elementen van de gregoriaanse modi weer gaat gebruiken. De dorische cadens met de grote onderdominant, de mixolydische sluiting over de zevende trap (om maar iets moeilijks te noemen) zijn zelfs bij de popsongs weer schering en inslag. Of wacht — neem me niet kwalijk — mag ik het even klaar stellen? Wanneer de hoofdaccorden van het dorisch even mogen worden uitgeschreven:

d d c d
a b a a
f g e f (1s)
d g a d

(en denkt u nu maar aan psalm 80) dan hoort u een accoordenreeks, die niet alleen bij de psalmen maar ook bij de Beatles te vinden is. Evenzo de mixolydische sluiting:

g g a g
d e f d
b c c b
g c f g

(en denk nu aan psalm 139); hiervoor geldt hetzelfde.

De berijming en wat inspanning

Wanneer alzo de melodieën vastgegroeid zitten aan de reformatie, en wanneer zij me-

(Lees verder op pag. 359 - 3e kolom)

³⁾ Mag ik in dit geval verwijzen naar pag. 168-171 van mijn „Zangers en Speelieden” en naar mijn artt. „Contrafacten” en „Bourgeois” in Kok's Chr. Encycl.?

¹⁾ In „Kerkblad”, uitg. Zalsman.

²⁾ zie Opbouw van 12 februari.

De spiritualiteit van de Nadere Reformatie^{*)}

Op 28 mei 1968 promoveerde aan de Theologische Hogeschool, Oudestraat 6 te Kampen (Johannes Calvijn Stichting) ds. Joh. de Boer op een proefschrift over het onderwerp „De verzegeling met de Heilige Geest volgens de opvatting van de Nadere Reformatie”. Het was geen alledaagse promotie-plechtigheid, want de promovendus, emeritus-predikant van Bierum, was maar liefst 68 jaar, terwijl als paranimfen optraden twee zonen, die het beide tot professor hebben gebracht, één in de filosofie en één in de natuurwetenschap! Wanneer iemand op deze leeftijd nog de doctorale graad verwerft, verdient hij alleen daarom al een eresaluut. Maar dat wij er nu, na betrekkelijk lange tijd, nog op terugkomen, ligt niet aan de bijzondere omstandigheden van de promotie zelf, maar aan de inhoud en kwaliteit van de studie, die dr. De Boer op tafel legde. Zij is onze belangstelling en bezinning zeker waard.

Nadere „Reformatie”

„De Nadere Reformatie” is een begrip, waarmee men aanduidt, een beweging, die in het kerkelijke en religieuze leven van de republiek der zeven verenigde Nederlanden in de 17e en 18e eeuw optrad en die haar neerslag vond o.a. in een lange reeks van geschriften, die onder de naam van „oude schrijvers” bij een bepaald deel van het orthodoxe kerkvolk nog altijd gelezen worden. In de jaren na de laatste wereldoorlog hebben onderscheidene theologen, vooral uit hervormde en christelijk gereformeerde kring, voor de betekenis van deze beweging opnieuw de aandacht gevraagd. In dit verband zijn te noemen verschillende publicaties van mannen als S. van der Linde, A. A. van Ruler, C. Graafland en J. van Genderen. Een groot deel van dit uitgestrekte gebied ligt echter nog op „ontginning” te wachten en daarom is elke bijdrage, die over deze geestesstrooming meer licht verspreidt, welkom.

De naam „Nadere Reformatie” (voortaan afgekort als N.R.) werd het eerst gebruikt door de 17e eeuwse theoloog Jacobus Koelman, in aansluiting aan de in Schotland gebezigde uitdrukking „Second Reformation”. Er zijn ook andere typeringen voorgesteld, zoals „Nederlands Piëtisme” e.d., maar de term N.R. drukt het beste uit, waar het in deze beweging om ging: uitwerking van „de grote reformatie” in een nieuwe situatie. Die nieuwe situatie was niet bepaald rooskleurig. Al spoedig nadat de gereformeerde kerk haar heersende positie verworven had, kwam het tot leerheiligheid aan de ene kant, slordigheid in de levenswandel aan de andere kant. Daarbij moeten we bedenken, dat het volk in zijn brede lagen eigenlijk nog maar amper door de vernieuwende impulsen van de Reformatie aangeraakt was. De N.R. is een reactie op beide: dode orthodoxie en een lakse levenspraktijk.

Grondlegger van de beweging was de middeleeuwse predikant Willem Teellinck, die in 1627 een boek uitgaf met de titel: „Noodwendigh Vertoogh aangaende de tegenwoordige bedroefde staet van Gods volck”. Dit boek bevatte het program van de N.R. Teellinck schrijft daarin b.v.: „Er is zoveel gedisputeerd en gepolemiseerd, dat het nu wel nodig is daartoe meer en meer te arbeiden dat

de belijders die heilige waarheid haar ook mochten versieren met een heilige wandel” (78). Zo werd de „praxis pietatis” (de praktijk der godzaligheid) het wachtwoord van deze beweging (13).

Historische achtergronden

De utrechtse professor S. van der Linde is van mening, dat de N.R. te herleiden valt tot het engels-schotse puritanisme. Daartegenover stelt De Boer op sterke gronden als zijn overtuiging, dat we in de N.R. met een oorspronkelijk nederlandse beweging te doen hebben, al is er zeker sprake geweest van angelsaksische invloed. Achter de N.R. ziet hij de figuur van Calvijn — en diens opvolger Beza — staan en verder maakt hij attent op de nawerking van de „Moderne Devotie”, waarvan Geert Grote een der grote mannen was (15, 48). Opmerkelijk is b.v. dat Voetius veel op had met het beroemde boekje van Thomas a Kempis „De Navolging van Christus” en dat ditzelfde boekje naast de Bijbel behoorde tot de liefste lectuur van de oude Jacob Cats (49).

Uit deze historische samenhangen kunnen we al iets afleiden over de aard van de vroomheid, de „spiritualiteit” van de N.R. Men kan beslist niet zonder meer stellen, dat de N.R. „mystiek” was. Mystiek in de eigenlijke zin van het woord vinden we in de middeleeuwse kerk, b.v. bij Eckehart. Eckehart en zijn geestverwanten hadden de neoplatonistische leer van „de zielegrond” overgenomen: het diepste van de mens valt als zielegrond samen met het diepste (onpersoonlijke!) wezen Gods. De eenheid van mens en God wordt verwonderlijk en beleefd in de extase. Het is duidelijk, dat de mens hier geheel in de zin van het pantheïsme tot bovenmenselijke goddelijkheid verheven wordt (17 v., 44 v.). De woordvoerders van de N.R. wezen deze pantheïstische eenheidsmystiek af. Hun mystiek, als men daarvan spreken wil, is „een getemperde” (21).

Dit ligt geheel in de lijn van de Moderne Devotie, welke doelstelling immers niet allereerst mystiek en contemplatief (beschouwend), maar praktisch was. „Devotie” — dat betekent: beoefeningsleer, de leer van de weg der christelijke volkomenheid, die ten hemel leidt. Het ging de broeders (en zusters) des gemenen (d.i. gemeenschappelijken) levens om innerlijke en uiterlijke heiliging. Ze kozen niet de weg van het monnikendom, aldus De Boer. Nee, ze wilden in de wereld niet van de wereld zijn. Kenmerkend voor hun vroomheid was o.m. een wettische inslag, een ascetisch leven, zich verdiepen in het lijden en sterven van Jezus, gevoelige vroomheid. Hun mystiek was een gedempte mystiek. Evenals S. van der Linde ziet De Boer op deze punten overeenstemming tussen de Moderne Devotie en de N.R., met dit verschil, dat laatstgenoemde op de bodem der Reformatie stond.

Dat de N.R. nauwer verwant is aan de Moderne Devotie dan aan de mystiek der middeleeuwse kerk blijkt ook daaruit, dat de N.R. niet extreem-individualistisch is (zoals de mystiek). Zij is op de gemeenschap gericht en wil het koninkrijk Gods over alle levens-terreinen proclameren. Zij hield aan het „theocratische visioen” (Van Ruler) vast, tenminste in haar eerste periode. Toch hebben de gereformeerde piëtisten naar het oordeel van De Boer zich nog al te gretig bediend van de mystieke terminologie. Opvallend is ook, dat iemand als Voetius het bekende Duits-mystieke geschrift „Theologia Deutsch”

minder kritisch beoordeelde dan Calvijn (45 vv.).

Het is van belang, dat De Boer zo uitvoerig ingaat op de historische achtergronden van de spiritualiteit der N.R. Dat voorkomt misverstanden en helpt bij het vormen van een billijk oordeel. In deze samenhang willen we nog één kenmerkend aspect van de N.R. noemen: de N.R. kante zich wel tegen de leerheiligheid, maar niet tegen de leer zelf. Integendeel, we stuiten meermalen op een voor ons besef merkwaardige combinatie van scholastieke methode en bevindelijke vroomheid, b.v. bij de illustere Gijsbertus Voetius (52, 61). Ook in de latere geschiedenis van het protestants en gereformeerde kerkelijk leven speuren wij soms een wonderlijk samengaan van, laat ik gemakshalve maar zeggen, scholastiek en mystiek!

De Boer wijst erop, zoals we zagen, dat de N.R. als een gereformeerde beweging niet denkbaar is zonder Calvijn. Zonder de achtergrond (en ondergrond) van Calvijn's leer kan ze niet worden verstaan. Maar de Calvinse motieven worden omgebogen in subjectivistische richting. Dat geldt van alle thema's, die in de zgn. soteriologie (leer van de toepassing des heils) ter sprake komen: de verhouding van Geest en Woord, de functie van de belofte, wezen en aard van het geloof enz. Voor Calvijn is steeds fundamenteel de belofte van God, waarop de zekerheid des heils berust. Dat is zijn „geloofszakelijkheid” (term van Haitjema). Degenen, die na hem komen, verleggen echter de grond der zekerheid van het objectieve Woord naar het innerlijk beleven der ziel (30). Calvijn „is gevangen in het object, in casu de Evangeliebelofte. Hij kent tevens vrome goedestoestanden, maar woont er niet in. Bij de mannen der Nadere Reformatie ligt het anders” (28).

„Verzegeling met de Heilige Geest”

Dit is eigenlijk het controlepunt in heel de dissertatie van De Boer en al zijn uiteenzettingen dienen om deze „ombuiging” te documenteren. Als uitgangspunt voor zijn bewijsvoering kiest De Boer, zoals de titel van zijn boek aangeeft, het onderwerp „de verzegeling met de Heilige Geest”. Waarschijnlijk zegt deze op Rom. 8 : 16 gebaseerde uitdrukking de meeste lezers op het eerste gezicht niet veel, althans niet in dit verband. Maar in de toenmalige discussies speelde ze een grote rol. Bij de verzegeling met de Heilige Geest gaat het, kort gezegd, om de zekerheid, dat men werkelijk een kind van God is. De vraag is nu: hoe krijgen wij die zekerheid? Calvijn antwoordde: De Geest „verzegt” door het Woord en de verkondiging ervan — het geloof eigent zich het getuigenis van de Geest toe en zo ontstaat de zekerheid. De N.R. kent niet meer de verzegeling rechtstreeks door het Evangelie; zij maakt de band tussen Geest en Woord losser. Volgens haar geschiedt de verzegeling op twee manieren: **middellijk**, nl. door middel van de overweging, dat we de merktekenen van de kinderen Gods vertonen en **onmiddellijk**, nl. door een rechtstreekse mystieke ervaring op het mystieke „ogenblik”, waarop God a.h.w. vanuit de hemel zegt: gij hebt genade in Mijn ogen gevonden (24 v.).

De eerstgenoemde van beide manieren is dus de veelbesproken weg van de kenmerken, of anders gezegd, de weg van het syllogisme, van de „sluitrede”. De formule is vrij simpel: het heil is voor de gelovigen; ik constateer op grond van mijn verlangen naar

*) Naar aanleiding van Dr. J. de Boer, De verzegeling met de Heilige Geest volgens de opvatting van de Nadere Reformatie, Bronder-Offset Rotterdam, 1968.

God, afkeer van de zonde enz. of op grond van mijn werken dat ik een gelovige ben. Dus — en dan volgt de conclusie —: ik mag het heil aannemen en van het kindschap Gods zeker zijn! Ja, de formule is simpel, maar de weg is moeilijk. Hoeveel duizenden Christenen zijn niet met de moed der wanhoop op deze weg voortgestrompeld om tenslotte te struikelen en niet weer op te staan? Wat is de fout? De Boer zegt het zo: het werk van de Geest wordt een zelfstandige kennisbron, los van het Woord — het Woord is (alleen) controle-apparaat (94). Terecht spreekt hij met het oog hierop van „spiritualisme” (114, 125). Niet minder terecht wijst hij op de funeste invloed, die een onbijbelse praedestinatie-idee hier uitvoerende (84).

In dit alles wreekt zich de wijziging, die het oorspronkelijk-Calvijns geloofsbegrip bij het nageslacht heeft ondergaan. „Bij Calvijn vindt men in elkaar verstrengeld wat daarna uit elkander gehaald is: kennen, willen en gevoelen. De psychologie van Aristoteles heeft hier ontbindend gewerkt. Intellectualisme, emotionalisme, practicisme deden zich gelden, omdat de eenheid van het zieleven was verloren geraakt tegelijk met de Schriftuurlijke notie, dat uit het hart de uitgangen des levens zijn” (66). Men ging onderscheiden tussen algemeen en bijzonder geloof en beschouwde de zekerheid niet, zoals Calvijn, als wezenlijk eigen aan het geloof, maar als een bijzondere toegift. Het is niet toevallig, dat over het geheel genomen **blijdschap** weinig voorkomt bij de N.R. (109).

Uit het bovenstaande is al duidelijk geworden, dat De Boer bij zijn taxatie Calvijn als maatstaf hanteert. Anders dan gereformeerde bonders als J. van der Haar en W. Vroegindewey ziet hij de N.R. niet als de zuivere consequentie van Calvijn, maar — en daarin sluit hij zich bij andere Bonders: S. van der Linde en C. Graafland aan — als een afbuiging, al wil hij óók de punten van overeenstemming verdisconteren (14, 164 vv.).

Wij moeten er van afzien uit de inhoud van De Boer's dissertatie allerlei details te releveren. We willen alleen vermelden, dat diverse bekende „praktizijns” de revue passeren: behalve de reeds genoemden ook o.m. Th. a Brakel, Amesius en Lodenstein. Wat het resultaat van de N.R. betreft merkt de auteur op, dat zij, „een legitiem experiment van de Reformatie” (Van Ruler), mislukte „en moest mislukken in verband met structuurfouten van de toenmalige samenleving, waar de kerk zich bij aanpaste, en in verband met het hiervoor genoemde verval. De gelovige van de 17e en 18e eeuw sloef teveel het oog naar binnen en werd daardoor geremd in de beleving en uitwerking van het kindschap Gods naar buiten” (172).

Kritiek en waardering

De lezer heeft wel gemerkt, dat de recensent voor de studie van De Boer veel respect heeft. Via een „dieptebooring” op één sector van het uitgestrekte terrein biedt hij een panorama over het geheel. In opzet en tendens herinnert deze studie aan het belangrijke boek van Graafland over de zekerheid des geloofs uit 1961; het verschil ligt daarin, dat Graafland meer de dogmatische auteurs bespreekt, terwijl De Boer vooral de praktische schrijvers in zijn onderzoek betreft. Dr. De Boer kent de stof van binnen uit en behandelt die met innerlijk respect en congenialiteit; wat er te waarderen valt — en er is hier beslist ook niet weinig te waarderen en te leren! — wordt door hem positief beoordeeld. De treffende en soms originele opmerkingen, die hij — in zijn zorgvuldige analyses (met vele citaten!) invlecht, en zijn bezonken oordeel verraden jarenlange praktijkervaring en pastorale wijsheid.

Natuurlijk blijft er ruimte voor kritiek. De ordening van de stof is niet altijd overtuigend en de methode van verwijzing naar de literatuur niet bijzonder exact. Dat Calvijn zou leren, dat de wedergeboorte aan het geloof voorafgaat en dat de sacramenten een inwendige verzegeling inhouden (34, 36, 165), kunnen we de auteur niet toegeven. Wat mij verwonderde was, dat in het hele boek van De Boer de naam van J. G. Woelderink niet voorkomt. Als iemand in Nederland de theologie van de Nadere Reformatie tot op de bodem heeft gepeild, dan was het wel deze vrome en scherpzinnige denker. In stugge en niet altijd gewaardeerde pioniersarbeid heeft

hij onweerlegbaar aangetoond, waar de gedachtenwereld der N.R., juist ten aanzien van de besproken punten, afwijkt van de reformatorische visie. Het ontbreken van Woelderink in deze studie is m.i. dan ook een onverklaarbare onmissie. Tenslotte: in zijn „Slotbalans” (169) herinnert de schrijver nog aan de discussies uit de dertiger jaren over het zelfonderzoek. Hij citeert daarbij een zinsnede uit een kritiek van J. Ridderbos op de dissertatie van H. J. Jager, die de kenmerken als weg tot de zekerheid afwees. Wij stemmen De Boer (en Ridderbos) toe, dat „reflectie” op religieus gebied haar bestaansrecht heeft. Maar wanneer men nu, na zoveel jaren, nog eens rustig de toen verdedigde standpunten nagaat in het licht van wat De Boer schrijft over het verschil tussen Reformatie en Nadere Reformatie, dan moet het m.i. toch niet al te moeilijk zijn vast te stellen, aan welke zijde de meeste overeenstemming met Calvijn werd gevonden.

Intussen: de waardering wint het ver van de kritiek. Wij kunnen met dit boek onze winst doen. Het leert ons — bij alle reserves, die de schrijver moest maken — iets over het functioneren van het geestelijk leven en de werkelijkheid van de religieuze ervaring. Het is heilzaam dat op ons te laten inwerken in een tijd, waarin het Godsgeloof zozeer tot een probleem geworden is. De mannen, over wie in dit boek gehandeld wordt, hebben gesproken over zaken, die voor hun geen hersenschimmen, maar realiteiten waren. Trouwens, ook het gereformeerd intellectualisme kan hier een broodnodige correctie ontvangen. Het laat zich niet loochenen, dat de verwerping van de reflectie en de ervaring als weg tot zekerheid meermalen geleid heeft tot verwaarlozing en verschraving van die ervaring zelf. Natuurlijk vond men dan de psychologie maar een heel gevaarlijk vak en de psychische aspecten van het geloof golden als volstrekt onbelangrijk! Een stevige duik in de N.R. kan wellicht werken als een goed medicijn tegen deze vereenzijdiging. Overigens kan men daarvoor al bij Calvijn terecht, die bepaald niet zo verstandelijk-zakelijk was als men wel eens heeft gedacht en zich soms heel „bevindelijk” kon uitdrukken (vgl. 35!). Intussen zijn wij het niet met De Boer eens, wanneer hij tegenover P. N. Kruyswijk het goed recht van het spreken over „christelijke mystiek” staande houdt (21 v.).

In het voorbijgaan noteren we nog even, dat De Boer ook aan de Dordtse Leerregels interessante beschouwingen wijdt. Hij constateert dat de gedachtenwereld der D.L. een trouwe weerspiegeling biedt van de vroomheid der N.R., met haar licht- en schaduwzijden (69 vv.). Nuttige lectuur voor hen, die in zogenaamde verering een belijdenisgeschrift a.h.w. boven zijn tijd uitdillen en er eeuwigheidswaarde aan toekennen!

Waardevol is, dat de schrijver de lijnen doortrekt naar vandaag. De opmerkingen, die hij in dit kader over de Pinksterbeweging maakt, zijn bezonnen en genuanceerd, maar blijven uit de aard der zaak fragmentarisch (166 v., 174 vv.). Het komt mij voor, dat de Pinksterbeweging nog altijd wacht op een echt antwoord van „officieel-kerkelijke” zijde. Men kan zich niet met een paar vlotte leuzen van deze invloedrijke stroming afmaken. Maar de actualiteit ligt primair in het feit, dat de spiritualiteit van de N.R. nog altijd de „ligging” van sommige delen der Gereformeerde gezindte in Nederland bepaalt. Wil men deze groepen bereiken, dan zal men moeten proberen hen werkelijk te verstaan. Daarbij kan deze studie goede diensten bewijzen. De Boer citeert het woord van Da Costa: „Toenadering eist Gods orde en dezer tijden nood”. En hij voegt eraan toe: „Dat geldt vooral nu niet minder. Met name Geref. belijders moeten elkaar vanwege hun gemeenschappelijk verleden willen kennen en moeten elkaar blijven aanspreken”.

Mede om deze oecumenische tendens, die voor De Boer's dissertatie typerend is, bevelen wij haar hartelijk in de belangstelling aan.

J. Veenhof - St. Chrischona

Vervolg van pagina 357

Eerbied voor onze psalmwijzen - zei ik

lodisch en harmonisch materiaal bergen dat heden ten dage de muziekontwikkeling bevrucht, dan moeten we maar naar andere oorzaken zoeken die de psalmwijzen in discredit brachten. En dan moeten we eerst maar eens zoeken naar een psalmberijming, die het woord Gods in moderne, verstaan- en bruikbare taal weergeeft. In plaats van de achttiende eeuwse zotheden van de rederijkerskamers te prolongeren.

En dan moeten onze predikanten maar eens zorgen dat zij de gehele psalmbundel kennen. Want zij zijn het in hoge mate, die de gemeente het grootste deel van onze psalmbundel onthouden. Ik zei: onthouden. Laten we ons liever een beetje inspannen om de psalmen beter te leren kennen, beter te gebruiken, lofwaardiger te zingen.

De organist voorop: hem is de leiding van de kerkzang toevertrouwd; hij moet alle psalmwijzen kennen en feilloos kunnen laten zingen. De predikant niet minder: hij is de liturg, de voorganger, die alle kostelijke psalmen behoort te kennen en te gebruiken. En de gemeente zij eens volgzzaam; in de beste zin van het misbruikte woord. Met luiheid komen we nergens. Met wat inspanning komen we althans ergens. En de lof Gods beaamt ons, zegt David.

Toegift: een apocriefe psalm

Ons kerkboekje kende al in de 16e eeuw een apocriefe psalm, een zogenaamd eigen geschrift Davids. Vandaag vindt u dat niet meer. Toch heb ik in mijn verzameling oude kerkboeken nog wel enkele apocriefe psalmen aangetroffen. Deze zijn, als artikel 6 van de NGB zegt, niet geïnspireerd, maar we mogen er wel lering uit trekken.

Hier volgt zulk een apocriefe psalm, die wel zó voor onze anonieme predikant kon zijn gedicht, en welke dan ook in vriendschap en hoogachting wordt opgedragen aan ds. N. 't Hart te Steenwijk:

't Hijgend Hart kon haast niets zingen
Van de melodieën
Dan een reeks uitzonderingen,
Waar hij nooit genoeg aan had.
Daarom vroeg hij in een krant:
Is er dan geen muzikant
Die ons helpt aan nieuwe wijzen,
Om met mij de Heer te prijzen?

Wijlen Schilder liet ons weten
Dat op elke kerkdeur staat:
Wie niet werkt zal ook niet eten
Of hij luistert, zingt of praat.
En de kern van deze leer:
Als het gaat om Godes eer,
Span u in om goed te zingen
En wees blij met mooie dingen.

Hijgend Hart, wat buigt ge u neder,
Waarom bent u ongerust?
Zing toch alle psalmen weder
Want dat is uw lieve lust.
Al die wijzen zijn het waard
Om, voor het nageslacht bewaard,
Als een voertuig der gebeden
Tot de God des heils te treden.

2e druk uitverkocht — 3e druk ter perse

Ds. G. Viseé,

Verstaat prof. Kuitert wat hij leest?

De schrijver laat zien, dat de beweringen van Dr. Kuitert maar al te zeer op loze gronden en al te haastige conclusies berusten.

Prijs f 3,50.

FIRMA WESDIJK EN LIEBEEK

POSTBUS 2 — BARENDRECHT — POSTREK. 216828

KERKNIEUWS

Beroepen: te Amsterdam-Z.W.: ds. H. J. de Vries te Mariënberg; te Bunschoten-Spakenburg-B: ds. J. Strating te Hattem; te Carman (Can.): ds. D. de Jong te Edmonton (Can.); te Emmeloord-B en Creil-B: ds. E. Koop te Daarlervveen; te Oost-Flevoland-B: ds. T. J. Keegstra te Ermelo.

Bedankt: voor Noordbergum en Brouwershaven: ds. A. C. Haitisma te Zaamslag; voor Arnhem-B: drs. D. Deddens te Leeuwarden; voor Brunssum-Treebeek en Warffum-Baflo: ds. H. J. Begemann te Drogeham.

Deventer — Na moeizame besprekingen in de kerkeraad van de Gereformeerde Kerk te Deventer, verband houdende met het besluit van de classis Enschede dd. 11-2-1970 betreffende de kerk te Nijverdal, en het zich niet houden aan dit besluit door ds. G. Mul, wat uitkomt in zijn voorgaan en zijn blijven voortarbeiten in de kerk te Nijverdal (kerkeraad scriba Hof), heeft de kerkeraad van Deventer besloten ds. G. Mul een preekverbod op te leggen en advies te vragen aan de kerkeraad van de genabuurde kerk te Almelo, inzake de schorsingswaardigheid van ds. G. Mul.

In een gecombineerde vergadering met de raad van de kerk te Deventer op 3 maart jl., sprak de kerkeraad van Almelo met 9 tegen 1 stemmen uit, dat hij „in dezen geen medewerking kan en mag verlenen aan de schorsing naar art. 79 K.O. van ds. Mul, Gereformeerd predikant te Deventer”. Na bespreking van dit advies, handhaafde de kerkeraad van Deventer het preekverbod en de schorsingswaardigheid van ds. Mul, en besloot deze zaak voor te leggen aan de classis Enschede, die in haar vergadering van 6 maart 1970 o.a. uitsprak, dat ds. G. Mul zijn arbeid in Nijverdal dient te staken en zich voorshands dient te houden aan het hem door de kerkeraad opgelegde preekverbod.

Van het kerkeraadbesluit tot handhaving van het preekverbod en de schorsingswaardigheid van ds. Mul hebben 4 kerkeraadsliden te Deventer zich „binnen het verband van de kerkeraad vrijgemaakt”, waarbij zij uitdrukkelijk verklaarden, dat dit besluit „geen afscheiding van de kerkeraad of gemeente betekende en dat zij de samenwerking in en met de kerkeraad wilden voortzetten”. De 4 kerkeraadsliden riepen de gemeente op de diensten, waarin ds. Mul voorgaat te bezoeken, terwijl zij dit niet een zich afscheiden noemen van de kerk te Deventer, doch een zich vrijmaken van het onschriftuurlijk besluit van de meerderheid van de kerkeraad.

Met ingang van zondag 8 maart jl. werden door hen afzonderlijke diensten belegd.

Enschede-Noord — Op de kerkeraad van Enschede-Noord verklaarde ds. O. Mooiweer, dat hij de besluiten van de classis dd. 11-2-70 (inzake Nijverdal) onschriftuurlijk achtte, en deelde mee zondag 15 maart te zullen voorgaan in de diensten van de kerk te Nijverdal (scriba Hof). Toen ds. Mooiweer, na bespreking, zijn standpunt handhaafde, constateerde de kerkeraad, dat de eenheid in de ambtsdienst verbroken werd en besloot hij ds. Mooiweer op te dragen zich van alle ambtsdienst te onthouden, terwijl de kerkeraad zich overeenkomstig de K.O. heeft gewend tot de kerkeraad van Enschede-O. Na dit besluit heeft ds. Mooiweer de gemeente opgeroepen tot een gemeentevergadering, die vorige week vrijdag werd gehouden.

TE HUUR

in **DALFSEN**, gelegen aan de Vecht, rustig dorp, omgeving zeer bosrijk, verwarmd zwembad aanwezig

EEN WONING

voor- en achtertuin, van alle comfort voorzien; 6 slaapplekken + kinderbed.

Voor de periode van 6 juni t.m. 20 juni en 4 juli t.m. 18 juli.

Inlichtingen telefoon 0 5293 - 783 (na 19.00 uur.)

De HEERE verblijdde ons met de geboorte van een dochter en zusje

DEBORA

J. H. BOSMAN
H. BOSMAN-
VAN RIETSCHOTEN
Heleen - Elise - Gerard

Zoetermeer, 9 maart 1970
Van Goghstraat 45

Vakantie-woningruil

Haarlem

Ter ruiling (event. te huur) aangeboden woning (kamer en suite, 3 grote en 2 kleine slaapkamers) in Haarlem-Zuid (op de grens van Heemstede).

Periode qua lengte en datering in overleg vast te stellen, in ieder geval tussen 28-3 en 4-4 en tussen 1-7 en 8-8-'70.

Grote achtertuin aanwezig.

Haarlem is 9 km van 't strand te Zandvoort verwijderd en 20 km. van Amsterdam. Dichtbij zijn tevens uitgestrekte duingebieden.

Telefoon 0 23 - 286347.

TE HUUR AANGEBODEN:

volledig ingerichte

5-persoons VOUWCARAVAN

met extra slaaptent

op camping „De Haelboom” te Hattem.

Dicht bij zwembad, manège en kerk.

Bosrijke omgeving.

Telefoon 0 5200 - 32713

Op Camping Kennedy-Park Hellendoorn

bent u

Welkom!!

Reserveer nu. Telefoon 0 5488 - 223.

Plaatst uw familieberichten in dit blad

Het perscomité „OM SIONS WIL”
afd. Hengelo (O.)
houdt een

openbare samenkomst

Hier zal spreken de Weleerwaarde Heer Ds. C. P. Plooy van Heemstede met als onderwerp „Heeft de Kerk van Christus nog toekomst?”

Deze samenkomst zal D.V. worden gehouden op **DONDERDAG 2 APRIL** a.s. in het kerkgebouw „De Ark” nabij het winkelcentrum Mozartlaan.
Aanvang 20.00 uur.

Het perscomité

TE HUUR

GEVRAAGD

Alleenstaande woning

met 8 slaapplekken.

Maand juli.

J. M. Winkel,

Reviuslaan 7 Berkum — Zwolle. Tel. 05200-32294

Het bestuur van de School met de Bijbel

TE NAGELE

vraagt per ingang van 1 augustus een

HOOFD

Bij voorkeur Gereformeerd (vrijgemaakt). Bevoegd voor j. en r.

Hij moet in een fraai schoolgebouw met moderne leermiddelen leiding kunnen geven aan een jong team dat positief staat tegenover onderwijsvernieuwing, we zijn o.a. begonnen met een speelleerklas.

Inlichtingen worden gaarne verstrekt door het H.d.S. J. ter Velde, tel. 0 5276 - 2354.

Sollicitaties met volledige informatie te richten aan D. Dijkstra, Ring 4, Nagele, tel. 0 5276 - 2437.

Vakantie

Te huur voor vakantie, natuurlijke omgeving, 1 kamer, 2 slaapkamers, grote keuken.

Nog vrij voor 4 juli en na 25 juli.

Banninksweg 30, Nijverdal

SPECIALE AANBIEDING

LICHT IN DE ROOK

prof. dr. K. Schilder

Dit zeer bijzondere boek van prof. dr. K. Schilder kunnen wij U thans aanbieden in sterk verlaagde prijs. (Zolang de voorraad strekt.)

EEN UITNEMEND BELIJDENISGESCHENK!

van f 10,25 **NU f 6,90**

BOEKHANDEL — ANTIQUARIAAT — UITGEVERIJ

TON BOLLAND

v/h H. A. van Bottenburg N.V.

PRINSENGRACHT 493 — AMSTERDAM — TELEFOON 0 20 - 221921